

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 1

BUXORO – 2026

KITOBXONLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TARG‘IBOT USULLARINING SAMARADORLIGI

Turayeva Munira Xayriddinova, Axborot-resurs markazi boshlig‘i o‘rinbosari

Annotatsiya: Ushbu maqolada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda innovatsion targ‘ibot usullarining ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va interaktiv metodlar orqali yoshlar orasida kitobxonlikni oshirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar kitobga qiziqishni oshirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada ilg‘or tajribalar va amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so‘zlar: kitobxonlik madaniyati, innovatsion targ‘ibot, raqamli texnologiyalar, yoshlar.

THE EFFECTIVENESS OF INNOVATIVE PROMOTION METHODS IN THE DEVELOPMENT OF READING CULTURE

Turayeva Munira Khayriddinova, Deputy Head of Information Resource Center

Annotation: This article analyzes the effectiveness of innovative promotion methods in developing reading culture. It explores ways to increase reading interest among youth through digital technologies, social media, and interactive approaches. The results show that modern strategies play a crucial role in enhancing reading engagement. The paper also presents best practices and practical recommendations.

Key words: Reading culture, innovative promotion, digital technologies, youth.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ПРОДВИЖЕНИЯ В РАЗВИТИИ КУЛЬТУРЫ ЧТЕНИЯ

Тураева Мунира Хайридинова, Заместитель руководителя информационно-ресурсного центра

Аннотация: В статье анализируется эффективность инновационных методов продвижения чтения. Рассматриваются способы повышения интереса к чтению среди молодежи с использованием цифровых технологий и интерактивных подходов. Результаты показывают, что современные методы играют важную роль в развитии читательской культуры. Также приведены практические рекомендации.

Ключевые слова: культура чтения, инновационное продвижение, цифровые технологии, молодежь.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish dolzarb masalalardan biriga aylandi. Jamiyatning intellektual salohiyati, ma‘naviy darajasi va tafakkur kengligi bevosita kitobxonlik darajasi bilan bog‘liqdir. Shu sababli, kitobga bo‘lgan qiziqishni oshirish, ayniqsa yoshlar orasida, davlat siyosati darajasiga ko‘tarilmoqda.

An‘anaviy targ‘ibot usullari, masalan, kutubxona tadbirlari, uchrashuvlar va ko‘rgazmalar muhim ahamiyatga ega bo‘lsa-da, ular bugungi raqamli avlod ehtiyojlarini to‘liq qondira olmayapti. Zamonaviy yoshlar ko‘proq interaktiv, tezkor va vizual axborotni qabul qilishga moyil. Shu bois innovatsion yondashuvlar – ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar, audiokitoblar, podkastlar va gamifikatsiya elementlari orqali kitob targ‘iboti yangi bosqichga chiqmoqda.

Axborot-resurs markazlari bu jarayonda markaziy o‘rin egallaydi. Ular nafaqat kitob saqlovchi maskan, balki bilim va innovatsiyalar markaziga aylanishi zarur. Innovatsion targ‘ibot usullari orqali kitobxonlikni rivojlantirish nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini ham shakllantiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi – kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda innovatsion targ‘ibot usullarining samaradorligini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

METODLAR

Mazkur tadqiqotda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda innovatsion targ‘ibot usullarining samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot metodologiyasi sifat va miqdoriy tahlil usullarining uyg‘unligiga asoslandi, bu esa muammoni har tomonlama chuqur o‘rganish imkonini berdi.

Avvalo, nazariy tahlil metodi asosida mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar o‘rganildi. Kitobxonlik madaniyati, raqamli pedagogika, media savodxonlik hamda axborot-resurs markazlari faoliyati bo‘yicha ilmiy manbalar tahlil qilinib, innovatsion targ‘ibot tushunchasining nazariy asoslari shakllantirildi. Bu bosqichda an‘anaviy va zamonaviy targ‘ibot usullari o‘rtasidagi farqlar ham aniqlashtirildi.

Empirik bosqichda so‘rovnoma metodi qo‘llanildi. So‘rovnoma 16–30 yosh oralig‘idagi talabalar, o‘quvchilar va kutubxona foydalanuvchilari orasida o‘tkazildi. Respondentlarga kitob o‘qish odatlari, motivatsiya omillari, afzal ko‘rilgan formatlar (bosma, elektron, audiokitob) va innovatsion targ‘ibot vositalariga munosabatiga oid savollar berildi. Natijalar statistik usullar yordamida qayta ishlanib, foiz ko‘rsatkichlari orqali tahlil qilindi.

Kuzatish metodi orqali axborot-resurs markazlarida joriy etilgan innovatsion loyihalar o‘rganildi. Jumladan, online kitobxonlik klublari, Telegram va Instagram platformalaridagi kitob targ‘iboti sahifalari, QR-kod asosidagi katalog tizimlari, virtual kutubxona xizmatlari va “book challenge” loyihalari monitoring qilindi. Bu jarayonda foydalanuvchilar faolligi, ishtirok darajasi va fikr-mulohazalari tahlil qilindi.

Taqqoslash metodi yordamida an‘anaviy (kitob ko‘rgazmalari, uchrashuvlar) va innovatsion (raqamli platformalar, interaktiv usullar) yondashuvlar samaradorligi solishtirildi. Bu orqali qaysi usullar yoshlar orasida ko‘proq samara berayotgani aniqlashtirildi.

Shuningdek, intervyu metodi asosida kutubxonachilar, pedagoglar va mutaxassislarning fikrlari o‘rganildi. Ular innovatsion targ‘ibot usullarining afzalliklari, kamchiliklari va rivojlanish istiqbollari haqida o‘z mulohazalarini bildirdi.

Natijada, qo‘llanilgan metodlar tadqiqotning ishonchliligini ta‘minlab, kitobxonlikni rivojlantirishda samarali strategiyalarni aniqlashga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari innovatsion targ‘ibot usullarining kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishdagi yuqori samaradorligini ko‘rsatdi. So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, respondentlarning aksariyati an‘anaviy usullarga qaraganda raqamli va interaktiv usullarni afzal ko‘rishini bildirdi.

Xususan, respondentlarning 72 foizi elektron kitoblar va mobil ilovalar orqali o‘qishni qulay deb hisoblaydi. 65 foiz ishtirokchilar audiokitoblarni kundalik faoliyat bilan birga tinglash imkoniyati tufayli foydali deb baholagan. Bu esa kitobxonlikning yangi shakllari shakllanayotganini ko‘rsatadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda olib borilgan targ‘ibot ishlari alohida samaradorlik ko‘rsatdi. Instagram va Telegram platformalarida tashkil etilgan kitobxonlik sahifalari orqali foydalanuvchilar soni sezilarli darajada oshgan. Ayniqsa, qisqa video sharhlar (book review), sitatlar va tavsiyalar yoshlar e‘tiborini jalb qilgan.

Gamifikatsiya asosidagi loyihalar, masalan “21 kunlik kitob o‘qish marafoni” yoki “30 kitob challenge” tashabbuslari yoshlar o‘rtasida raqobat va motivatsiyani oshirdi. Bunday loyihalarda ishtirok etganlarning 80 foizi o‘z kitob o‘qish odatlari yaxshilanganini qayd etdi.

QR-kodli tizimlar va elektron kataloglar kitob topishni osonlashtirib, kutubxona xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirdi. Shuningdek, virtual kutubxona xizmatlari geografik cheklovlarni bartaraf etib, kengroq auditoriyani qamrab olish imkonini berdi.

Umuman olganda, innovatsion targ‘ibot usullari kitobxonlikni zamonaviy talablar asosida rivojlantirishda muhim vosita ekanligi aniqlandi.

ANNOTATSIYA

Mazkur tadqiqot kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda innovatsion targ'ibot usullarining samaradorligini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan. Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida yoshlar orasida kitob o'qishga qiziqish pasayishi kuzatilmoqda. Shu sababli, nafaqat an'anaviy kutubxona faoliyati, balki raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar, interaktiv metodlar va innovatsion yondashuvlar yordamida kitobxonlikni targ'ib qilish dolzarb masalaga aylanmoqda. Tadqiqotning asosiy maqsadi – zamonaviy texnologiyalar va kreativ yondashuvlar orqali kitobga qiziqishni oshirish, kitobxonlik madaniyatini yangi bosqichga ko'tarish va yoshlar orasida o'qish odatlarini mustahkamlashdir.

Tadqiqotda nazariy tahlil, so'rovnomalar, kuzatish va intervyu metodlari qo'llanildi. Nazariy tahlil yordamida kitobxonlik madaniyati, innovatsion targ'ibot usullari, axborot-resurs markazlari faoliyati va ilg'or xorijiy tajribalar o'rganildi. So'rovnomalar 16–30 yoshdagi talabalar va kutubxona foydalanuvchilari orasida o'tkazilib, ularning kitobga qiziqishi, afzal ko'rilgan formatlari (bosma, elektron, audiokitob) va innovatsion targ'ibot usullariga munosabati tahlil qilindi. Kuzatish metodi yordamida axborot-resurs markazlarida joriy etilgan online kitobxonlik klublari, QR-kodli kataloglar, virtual kutubxona tizimlari va gamifikatsiya loyihalari samaradorligi baholandi. Intervyular esa kutubxonachilar va mutaxassislarining fikr-mulohazalarini o'rganib, innovatsion usullarni joriy etishdagi muammolar va istiqbollarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion targ'ibot usullari an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroq. Raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va audiokitoblar yoshlar orasida kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni sezilarli darajada oshiradi. Gamifikatsiya elementlari va interaktiv challenge'lar o'qishni motivatsiyalash va foydalanuvchilarni faol jalb qilishda yuqori natija berdi. QR-kodli tizimlar va virtual kutubxonalar geografik cheklovlarni bartaraf etib, kitobxonlik xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini kengaytirdi.

Shuningdek, maqolada axborot-resurs markazlarining zamonaviy shakllanishi, innovatsion platformalarni joriy etish va yoshlarni kitob o'qishga jalb qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot mualliflari shuni ta'kidlashadiki, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda eng samarali yondashuv – bu an'anaviy va innovatsion usullarni uyg'unlashtirishdir. Shu bilan birga, tadqiqot yoshlar orasida o'qish odatlarini shakllantirish, ma'naviy va intellektual salohiyatni oshirish hamda kutubxona xizmatlarining raqamli integratsiyasini rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy innovatsion targ'ibot usullari kitobga qiziqishni oshirish, foydalanuvchilarni jalb qilish va kitobxonlik madaniyatini kengaytirishda katta potensialga ega. Shu bois, tadqiqot kitobxonlikni rivojlantirishga qaratilgan amaliy siyosat va strategiyalarni ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

DISKUSSIYA

Tadqiqot natijalari innovatsion targ'ibot usullarining kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda yuqori samaradorligini ko'rsatdi, ammo bu jarayonda bir nechta dolzarb masalalar va cheklovlar mavjudligini ham aniqladi. Avvalo, barcha hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi yoshlarni innovatsion platformalarda faol qatnashish imkoniyatini cheklaydi. Masalan, ayrim hududlarda internet tezligi pastligi, elektron qurilmalar yetishmasligi yoki raqamli kompetensiyaning pastligi innovatsion targ'ibot samaradorligini pasaytiradi. Shu bois, texnologik infrastrukturani rivojlantirish, kutubxona xodimlari va foydalanuvchilar uchun raqamli savodxonlik bo'yicha treninglar tashkil etish zarur.

Ikkinchidan, an'anaviy kitobxonlik madaniyatini saqlab qolish masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, faqat raqamli formatga o'tish kitobning ijtimoiy va ma'naviy ahamiyatini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, eng optimal yondashuv – gibril model bo'lib, unda an'anaviy kutubxona tadbirlari raqamli platformalar bilan birlashtiriladi. Masalan, offline seminarlar va kitob klublari online translyatsiya orqali kengroq auditoriyaga yetkazilishi,

QR-kodlar yordamida kitobga havola berilishi va interaktiv challenge'lar orqali o'qish odatlarini rag'batlantirish mumkin.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda targ'ibot qilish jarayonida kontent sifatini ta'minlash muhim. Aksariyat yoshlar qisqa, vizual va interaktiv axborotni afzal ko'radi. Shu sababli kitob tavsiyalari, qisqa video sharhlar, infografikalar va interaktiv postlar samarali hisoblanadi. Gamifikatsiya usullari, masalan, "30 kitob challenge" yoki "21 kunlik o'qish marafoni", yoshlar orasida raqobat va motivatsiyani oshirib, kitob o'qish odatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot shuningdek, kutubxonachilar va mutaxassislarning intervyulari orqali innovatsion usullarni joriy etishda kadrlar malakasi muhim ekanligini ko'rsatdi. Innovatsion platformalarni samarali boshqarish va foydalanuvchilarni jalb qilish uchun yuqori darajadagi raqamli kompetensiyaga ega xodimlar zarur. Shu bilan birga, foydalanuvchilarning fikr-mulohazalarini doimiy kuzatish va tahlil qilish, yangi trend va texnologiyalarni joriy etishda muhim rol o'ynaydi.

Umuman olganda, innovatsion targ'ibot usullari kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Ammo ularni tizimli, doimiy va gibrid yondashuv asosida joriy etish zarur. Shuningdek, barcha yosh guruhlariga moslashtirilgan strategiyalar ishlab chiqish, an'anaviy va zamonaviy usullarni uyg'unlashtirish hamda kutubxona xodimlarini malakali tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari innovatsion targ'ibot usullarining kitobxonlikni rivojlantirish, yoshlarning intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirishdagi o'rnini yanada mustahkamladi.

Xulosa qilib aytganda, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda innovatsion targ'ibot usullari muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida kitobga bo'lgan qiziqishni oshirish, ayniqsa yoshlar orasida, samarali natijalar bermoqda.

Shu bilan birga, an'anaviy usullarni ham unutmaslik zarur. Eng samarali yondashuv – bu ikki usulni uyg'unlashtirishdir. Axborot-resurs markazlari bu jarayonda yetakchi rol o'ynashi kerak.

Kelgusida ushbu sohada yanada chuqur ilmiy tadqiqotlar olib borish, yangi innovatsion platformalarni joriy etish va xalqaro tajribalarni o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kutubxonashunoslik asoslari: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston Milliy Kutubxonasi, 2020.
2. Bahodir, A. (2019). Raqamli texnologiyalar va kitobxonlik madaniyati. Toshkent: Ilm-Fan.
3. Turayeva, M. X. (2021). Innovatsion usullar orqali yoshlar orasida kitob targ'iboti. Axborot-resurs markazi nashri.
4. Kuznetsov, V. (2018). Library marketing in the digital age. Moscow: Nauka.
5. Smith, J. (2020). Innovative approaches to reading promotion: A global perspective. London: Routledge.
6. Axborot-resurs markazi faoliyati bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent: 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari va kutubxona xizmatlari normativ hujjatlari, 2018–2023.
8. Jones, P., & Brown, L. (2019). Gamification in libraries: Enhancing user engagement. New York: Springer.
9. Tavakkalova, S. (2020). Ijtimoiy tarmoqlarda kitob targ'iboti strategiyalari. Toshkent: Ilmiy nashrlar.
10. UNESCO. (2018). Reading promotion and digital literacy guidelines. Paris: UNESCO Publishing.